

Mirum autem est, quod num. 74. dicunt Ruardum, Driedonem et Dominicum Baignes hanc ipsorum distinctionem agnoscere, et docere non ita conciliandos esse alios Patres cum D. Augustino, quod alii nomine praedestinationis intelligant electionem ad gloriam, D. Augustinus autem ad gratiam, sed utrosque loqui de immediata electione ad gloriam, Augustinum tamen velle hanc electionem esse gratuitam, alios autem Patres ex praevisionis meritis; cum Ruardus art. 7. p. 340. aperte eos hoc modo conciliet, sicut nos diximus in Apologia, dicens: „Alio modo ipsi, scilicet alii Patres, utuntur verbo praedestinationis et reprobationis, odii et amoris, quam Augustinus. Loquuntur enim de electione sive amore ad vitam aeternam et ab hac haereditate reprobatione ad suppliciumque aeternum destinatione; B. vero Augustinus initium electionis et vocationis constituit in separatione a massa damnata, quod initium positum est in prima gratia.“ Et infra dicit, dilectionem praedestinationis esse ad primam gratiam etc. Idem aperte docet Driedo de Concord. liberi arbitrii p. 53. et 54. et Dominicus Baignes 1. par. quaest. 23. art. 5. dicens: „Nos enim praedestinationis voce designamus praeparationem aeternam omnium beneficiorum Dei ad ultimam salutem. At Sancti quandoque praedestinationis nomine intelligunt voluntatem divinam conferendi vitam aeternam tamquam mercedem et praemium. Sic autem sumpta praedestinatio absque dubio habet causam ex parte nostra, quoniam vita aeterna datur propter nostra merita. Ita interpretatur Sanctos Patres Decanus Lovaniensis de libero arbitrio art. 7., et Sixtus Senensis lib. 6. Biblioth. annot. 251.“ Haec ille. Ex quibus patet, alios Patres nomine praedestinationis intelligere praeparationem vitae aeternae, quae tantum est efficaciter et absolute praeparata propter merita, sed B. Aug. nomine praedestinationis intelligere praeparationem gratiae et beneficiorum, quibus homo e massa perdita eripitur et ad vitam aeternam perducitur. Quae praeparatio non est ex meritis, et sic optime conciliantur. His adde non esse necessarium, quod dicunt num. 32.: in definitione praedestinationis contineri gloriam sub nomine gratiae et ideo nos depravare definitionem Augustini. Nam secundum D. Thom. et Dominicum Baignes, quem ipsi citant, praedestinatio est praeparatio gratiae et beneficiorum quibus pervenitur ad salutem. Estque hoc etiam rationi consentaneum. Nam est pars providentiae, providentia autem proprie est dispositio mediorum ad finem. Alius enim est actus voluntatis circa media, alius circa finem. Primum enim finem aliquem praestituimus; deinde media ad illum disponimus. Sic concepimus primum Deum et Angelis et hominibus velle communionem dare sui regni, deinde praeparare convenientia media, quibus illud valeant promereri. Aliis tamen talia praeparat, cum quibus certissime novit illos libere perseveraturos, et hoc vocamus praedestinationem. Aliis autem talia, cum quibus scit illos non perseveraturos. Non quod ipsa ex parte Dei sint insufficientia, ut possent cum illis perseverare, sed quia negligentia sua gratiae Dei defuturos videt; unde patet de-

finitionem D. Augustini rectissime hoc modo explicari, tantum abest ut depravetur.

III. *Probat*ur nostra sententia ratione: 1. Quia Concilium Tridentinum docet, promissiones vitae aeternae esse conditionatas sess. 6. can. 20.; quod etiam colligitur ex Scripturae locis innumeris. Ergo etiam voluntas dandi vitam aeternam, quatenus est prior praevisione meritorum, est conditionata. Consequentia patet, quia promissio nihil est aliud quam expressio voluntatis etc. Et in humanis nunquam aliquid sub conditione, quae in alterius sit potestate, promittitur, quod absolute et nulla conditione requisita volumus. Et sane mirum est, Scripturam ubique loqui sub conditione, si iam absolute paucis quibusdam decreta est vita, reliquis omnibus destinatis ad mortem. *Confirmatur*. Quia voluntas inferendi mortem aeternam est conditionata, sicut et comminatio mortis aeternae, ergo et voluntas dandi vitam aeternam.

Neque viget, quod Antapologia num. 30. affert de monarcha, qui absolute vult aliquem evehere ad regnum et ideo omnem industriam adhibet, ut regno dignus efficiatur. Nam eius voluntas, si prudens sit, revera non est absoluta; requirit enim ab eo quem vult promovere conditionem, quam implere vel non implere est in ipsius potestate. Neque refert, quod promissio ad omnes pertinet, quibus evangelium praedieatur, ut dicitur num. 63. Quia etiam voluntas salvandi aeterna pertinet ad omnes, licet vario modo homines ad salutem dirigantur, sicut etiam vario modo iuvantur, ut divinas promissiones consequantur. Neque verum est promissionem novi testamenti, qua promittitur vita aeterna, esse absolutam, ut dicitur num. 64. Nam de illa loquitur Concilium Tridentinum, et tamen dicit esse conditionatam. Non enim secum ita affert merita, quin relinquat illa in libera hominis potestate. Contrarium autem mihi videtur esse Calvini. D. Prosper autem lib. 1. cap. 9. de vocatione gent. tantum docet, promissionem gratiae praeventientis novi testamenti esse absolutam et non esse factam sub conditione. Quomodo etiam intelligendus est D. Augustinus, quando dicit inscrutabile esse Dei iudicium, cur huic detur perseverantia, illi non detur; vere enim inscrutabile est, cur Deus ex duobus iustis unum sic regat et protegat, ut de facto perseveret, illum non sic regat, cum tamen facillime posset, quia habet infinitos modos, quibus quemque ita posset regere, sicut certissime novit illum libere perseveraturum; sed hunc vult ita regere, sicut novit illum perseveraturum, qui tamen facillime poterat non perseverare; illum non ita vult regere, ut novit perseveraturum, quia sic placet; poterat tamen ille facile perseverare: et huius divinae voluntatis in particulari ratio reddi non potest. Non tamen est inscrutabile cur hic perseveret, ille non, cur hic peccet, ille non. Ad actuale enim perseverantiam requiritur conditio ab homine, nempe ut gratiae Dei non desit.

2. Si Deus absolute mihi decrevit gloriam, ergo quicquid fecero,

nihilominus salvabor. *Probat*ur consequentia, quia voluntas absoluta per se est efficax. Quod enim absolute volumus, illud facimus, quicquid tandem evenierit. *Dices*: Deus quidem absolute praecordinat et decernit homini vitam aeternam, sed etiam decernit ipsi merita, quibus dignus efficiatur. *Sed contra*. Quaeero an ita praecordinet singula bona opera in particulari, ut in mea potestate non relinquat ea praestare vel non praestare? Si ita praecordinat bona opera, ut tamen perfecte relinquat ea in mea potestate, ergo haec voluntas, qua vult mihi dare vitam aeternam ante praevisionem operum, est conditionata, quia requirit a me opera, quae relinquit in mea potestate. Si autem ita praecordinat opera et perseverantiam, ut non relinquat ea in mea potestate, iam recte sentiet Calvinus; haec enim aperte est sententia Calvini lib. 3. instit. cap. 22. § 6., ubi inter cetera sic ait: „Cum tuam in se uno salutem Deus statuat, cur ad teipsum descendes? cum unam tibi suam misericordiam assignet, cur ad propria merita decurres“ etc. Similia habet § 7. et 8. et c. 24. fere toto; docet ex absoluta electione fieri, ut in nostra potestate non sint velle, currere ac quiescere, credere, sed Deum haec omnia in nobis efficaciter operari.

3. Angelis non est decreta gloria absoluta voluntate, ante omnem praevisionem meritorum, ut communior opinio habet et Domini DD. fatentur; ergo neque hominibus.

*Probat*ur consequentia. 1) Quia sicut reliquit in Angelorum potestate, ut perseverarent vel non perseverarent, ita etiam omnis gratia, protectio et directio divina, quae hominibus lapsis datur, relinquit in eorum potestate, ut perseverarent vel non perseverarent, ut patet ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 13., ubi dicitur: „Nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in Dei auxilio certam spem collocare et reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiae defuerint, sicut coepit opus bonum, ita perficiet, operans velle et perficere.“ Quamvis inter homines et Angelos ea sit differentia, quod ipsi per sola dona habitualia perseverare possint, homines autem in statu lapsi requirant auxilium speciale.

2) Quia doctores eodem modo loquuntur de electione Angelorum et hominum neque ponunt in his aliquid discrimen, quasi hominibus sit decreta gloria ante praevisionem meritorum, Angelis autem ex praevisione meritorum, ut patet dist. 42. Omnes enim loquuntur in genere de praedestinatione creaturae rationalis.

Sed obicitur num. 56. „In Angelis et Adamo voluit ostendere quid valeret liberum arbitrium et ideo reliquit eos in manu consilii sui, ut seipsos servarent vel perderent, si vellent, unde nec deerit illis gloriam vel supplicia absolute et efficaciter, antequam praevideret, quid essent facturi; sed in hominibus lapsis vult ostendere efficacitatem gratiae novi testamenti et ideo non relinquit in eorum arbitrio et potestate, ut perseverarent et ut seipsos perdant vel salvent, sed absoluta voluntate quibusdam vult dare suam gloriam et ideo praeparat illis

gratiam, quae sua efficacitate eos faciat perseverare, ne relinquat perseverantiam in eorum arbitrio.

Sed haec mihi videntur accedere ad doctrinam Calvinii ex D. Augustino c. 12. de dono persever. male intellecto. Dico ergo, non esse hunc sensum Augustini, sed hunc: nempe Deum in Angelis voluisse ostendere, quid valeret liberum arbitrium, quia liberum arbitrium habebant sanum et ita instructum, ut per sola dona intrinseca possent perseverare, posita cooperatione Divina, quae in ipsorum erat potestate; sed in hominibus lapsis nunquam ita firmum est liberum arbitrium, ut per sola dona habitualia possit perseverare. Unde Deus ostendit, quantum valeat sua gratia, dum voluntatem hominis tam mutabilem et fragilem ita excitat, corroborat, protegit et dirigit, ut contra omnes mundi tentationes et illecebras perseveret, quamvis non minus facile posset deficere, non obstantibus Dei auxiliis, quam primus homo vel Angelus. Et haec est differentia inter perseverantiam Angelorum seu Adami et hominis lapsi; non quod Angeli per solas liberi arbitrii vires perseverarent aut se a malis discreverint, ut indicant num. 55. (quia hoc viribus gratiae factum est, discreverunt enim sese formaliter per solum opus bonum, quod erat ex gratia), sed quia Angeli habebant liberum arbitrium sanum, ita ut per solam gratiam habitualement possent perseverare et ita Deus dedit posse perseverare, si vellent; ut autem vellent reliquit in eorum arbitrio gratia habituali instructo, nec nova gratia egente. Qui tamen ex illis perseverarunt, recte dicuntur habuisse gratiam non solum qua possent perseverare, sed etiam qua perseverarent; nam illa perseverantia fuit ex viribus gratiae. Iustis autem in regnum Dei ascriptis non solum dat tale adiutorium perseverantiae (quia non tantum dat gratiam et dona habitualia), sed etiam dat ipsis perseverantiam, id est, ulterius adiutorium, quo ita diriguntur et proteguntur, ut de facto perseverarent, non autem quod infundatur aliquid donum, quo perseverarent. Unde sancti non possunt in suis viribus gloriari, quia nisi Deus per quotidianum auxilium, quod consistit in protectione, excitatione et directione, eos invaret, nunquam diu perseverarent. Sed his modis accendit eorum voluntatem, ut fortissime et invictissime velint perseverare; et ita indeclinabiliter et inseparabiliter eos sua gratia agit, i. e., ita ut de facto non declinent (sicut dicimus: Ego inseparabiliter ei adhaesi, id est, nunquam ab eo recessi), facile tamen possint declinare et deficere. Ex his patet intelligentia locorum D. Augustini, quem putamus nos in hac materia sequi. Non enim vult D. Augustinus, homini lapsi dari tam potentem gratiam, ut cum ea stare non possit, ut homo declinet et non perseveret. Neque etiam vult, non relinqui in arbitrio, ut perseveret vel non, sicut videtur velle Antapologia. Sed vult, non relinqui hoc ita in illorum arbitrio et voluntate, ut non egeant novo auxilio, quomodo relinqueretur in arbitrio Adami et Angelorum. Quare cum in hominum potestate sit perseverare, idque Deus reliquit in eorum arbitrio non quidem nudo vel sola habituali gratia instructo,

sed ipsius auxilio adiuto, consequens est, si Angelorum electio ad gloriam non est absoluta, sed requirit conditionem, quae sit in eorum potestate, etiam hominum absoluta non erit, sed requirit perseverantiam, quae est in eorum potestate.

Neque haec quicquam communionis habent cum Massiliensium errore, quia D. Augustini distinctionem admittimus, quae nostram perseverantiam a perseverantia Adami distinguit; sed dicimus, perseverantiae complementum et gratiae acceptationem esse in potestate liberi arbitrii, supposito Dei auxilio; quod Antapologia videtur negare num. 42., 43., 44., 58. Neque in eo fuit Massiliensium error, quod existimarent homini non esse absolute praeparatam vitam aeternam, nisi propter merita, quae per gratiam Dei erant habituri, ut imaginantur Domini DD. num. 57. et 34., sed quod praedestinationem ex meritis esse putarent, nomine praedestinationis intelligentes etiam praeparationem gratiae illius singularis, qua ad vitam pervenitur, et hominem iam iustificatum posse perseverare sine novis auxiliis internis, quibus Deus illum faceret perseverantem: quorum utrumque etiam nos ostendimus alias errorum esse. Patet hoc ex epistola Prosperi ad Aug. Neque nos dicimus, perseverantiam aut bona opera esse tantum praescita, non autem praedestinata, ut fingunt num. 58. Immo fuse docuimus, omnia bona opera eorum qui salvantur esse effectus praedestinationis, quae tantum praesupponit praescientiam conditionatam. Neque Deus scit absolute hunc hominem habiturum bona opera, nisi praedestinavit, ut ea faciat, dando ei talem gratiam, cum qua conditionate praesciebat facturum. Hinc patet solutio rationis 1. et 2. num. 34. et 35.

4. Probatur nostra sententia. Si Deus ante omnem praevisionem operum absolute decrevit certis quibusdam dare gloriam, atque adeo certum gloriae gradum, quomodo se habuit erga alios, nisi absolute volendo eos excludere a gloria et destinare aeternis suppliciis? quod videtur Antapologia admittere num. 111., ubi dicitur quod Deus staterit occidere infantem ante baptismum, quia ad regnum suum admittere volebat. Et num. 51. dicitur, Deum habuisse propositum damnandi Esau, antequam aliquid boni vel mali fecisset. Quod ergo dicit num. 59. homines non esse destinatos suppliciis ante omnem peccati praescientiam, intelligendum est de praescientia peccati originalis; alioquin sibi manifeste repugnaret. Et sane illam collectionem firmam esse probatur; quia, si ad salutem necessarium est, ut homo ita ante omnem praevisionem operum sit ad gloriam electus, quicumque non erunt ita electi, censentur reiecti.

Dicit aliquis, Deum reliquis non ita absolute electis decernere vitam sub conditione: nempe si per gratiam eius perseveraverint. Sed *contra*. Quia hoc est incidere in sententiam Catharini, a qua tantopere Domini DD. abhorrent. Restat ergo ut reliquos omnes, praeviso solo peccato originali, staterit a regno absolute excludere, sicut omnes salvandos statuit absolute regno donare. Quod si reliquos omnes ante

operam praevisionem statuit excludere a regno: cur dat postea tot iustis, qui iam tali decreto sunt exclusi, auxilium sufficiens ad perseverandum? sed dicent Domini DD., Deum non dare illis auxilium sufficiens, quia non dat illis perseverantiam quae est necessaria ad salutem; immo nec paratus est eam dare, quia, si esset paratus, non obstarent hominum malae voluntates, sicut docent in scripto contra antitheses, et in Antapologia num. 169.; deinde quia perseverantia est sine conditione promissa. Deus enim, quos vult, perseverantes facit non exspectans, ut perseverare velint. Ita num. 43., 44. et alibi. Sed *contra*. Quia Conc. Trid. sess. 6. cap. 13. docet omnes in Dei auxilio firmissimam spem collocare debere; Deus enim, nisi ipsi illius gratiae defuerint, sicut coepit opus bonum, ita perficiet, operans velle et perficere. Ergo Deus paratus est omnibus iustis dare auxilium sufficiens ad perseverandum. Alioquin non deberent in ipsius auxilio firmissimam spem collocare. Deinde Deus, sicut coepit bonum opus, ita perficiet, nisi gratiae illius defuerint; ergo non dat ipsam actualem perseverantiam sine conditione, sed requirit a nobis, ne gratiae illius desimus, cui sane possumus deesse. Unde patet, cum tot sint iusti, qui ex parte Dei sufficiens auxilium habeant ad perseverandum, qui tamen damnabuntur, non esse ipsos absolute a regno exclusos ante praevisionem demeritorum: ac proinde alios non esse absolute regno ascriptos ante meritorum praevisionem.

Notandum tamen est, alio quodam sensu dici posse vitam aeternam salvandis absolute esse decretam ante praevisionem intuitivam meritorum.

1. Quia non requirit Deus conditionem, quam homo possit praestare solis naturae viribus, seu non praeventus gratia Dei, ut volebant Pelagiani et postea Massilienses, qui dicebant Deum non velle quemquam absolute salvum fieri, sed sub conditione si vellet ipsi, vellet, inquam, solis naturae viribus non praeventis. Contra quam sententiam frequenter agit D. Augustinus, ostendens Deum non requirere ullam conditionem, quae solis naturae viribus haberi possit; sed ipsismet facere, ut velimus et perseveremus, si tamen gratiae ipsius non defuerimus. Quod etiam Scripturae docent.

2. Dicitur potest absolute, quia non requirit aliam conditionem, nisi quae praesupposita praescientia conditionata infallibiliter ex ipsius gratia est secutura; et hoc modo explicari potest D. Aug. et quidam doctores, ut Ruardus (qui tamen nihil habet duobus illis locis, quae citat Antapologia num. 38.) et Driedo, qui interdum significant Deum absolute aliquos velle salvari. Et eo modo intelligendi etiam sunt quidam doctores scholastici. Omnes tamen statuunt, Deum requirere ab homine conditionem, quae sit in ipsius potestate. Unde haec sententia in re non pugnat cum nostra et cum sententia aliorum Patrum, quia dicimus, Deum non ita absolute elegisse salvandos ad vitam, ut non requiratur ab illis conditionem, quae supposita gratia et omnibus auxiliis

necessariis ad perseverandum plene sit in illorum potestate, eo fere modo quo in Angelis. Nam doctores scholastici non faciunt ullam distinctionem hac in parte inter praedestinationem gloriae Angelorum et hominum. In quaestione autem de praedestinatione, quae est praeparatio gratiae et beneficiorum, quibus liberamur, satis patet nos cum D. Augustino convenire.

Ex his patet solutio aliquot rationum, quas habent num. trigésimo quarto et aliquot sequentibus. Ad 1. et 2. Ista Massiliensium umbra parum nos terret. Iam enim explicuimus, quae fuerit illorum sententia. Quod autem num. 36. Catharinum pro se afferunt, mirum est, cum Catharinus aperte doceat, plerisque vitam esse destinatam ex praevisione meritorum; hos tamen non vocat praedestinos. Nam nomine praedestinationis intelligit efficacem et absolutum decretum vitae aeternae et omnium eo perducendum etc., quod nullo modo potest esse ex meritis. Sed nos Catharinum non sequimur, ne in nomenclatura quidem, ut alias dictum est; videatur p. 37. lib. 1. de praedest.

Ad 3. quae est talis: „Intentio finis prior est mediorum dispositio,” citant Scotum et D. Thom. *Resp.* Si haec ratio aliquid concludit, etiam probabit, Angelis absolute decretam esse gloriam ante praevisa merita etc.; quod tamen ipsi negant num. 54., unde Scotus et D. Thom., qui generatim loquuntur de omnibus creaturis rationalibus, nihil pro ipsis faciunt. Verum quidem est intentionem finis esse priorem, sed non semper intenditur aut decernitur absolute, ut finis habeatur. Deus enim cupit hominem bene vivere; quia cupit illum facere regni sui consortem — non enim hoc negamus, sicut falso nobis imponitur num. 31. — et rursus vult illum facere regni sui consortem, quia bene vixit, sed hae voluntates non sunt omnino similes. Nam eadem in Angelis locum habent. Quod ad Ruardum attinet, nihil habet tale locus in margine notatus; sed iam ad hoc responsum est. Driedonem quoque admittimus. Dominicus Baignes eodem modo loquitur de praedestinatione hominum et Angelorum. Quare non iuvat Dominos doctores, sed eorum sententiam everit; videatur art. 5. quaest. 23. I. part.

Ad 4. rationem quam habent num. 39. iam supra dictum est. Non enim Patres solum voluerunt dicere gloriam sub ratione mercedis consideratam esse decretam ex meritis (quis enim hoc nesciat? Implet enim, ut aliquid decernatur alicui sub ratione mercedis et non ex meritis), sed etiam simpliciter consideratam, ut supra dictum est. Illa etiam duplex praedestinatio vitae aeternae num. 40.: altera qua vita alicui absolute decernatur sub ratione gratuiti muneris, altera sub ratione mercedis, iam refutata est. Nam videtur repugnantiam involvere; nam si terminos intelligo, decernere aliquid sub ratione gratuiti muneris est velle dare gratis, sicut decernere sub ratione mercedis est velle dare propter merita et non gratis. Nec refert, quod homini indigno fuerit praeparata; quia etiam Angeli indigni erant secundum naturam

suam considerati. Immo quo homo magis erat indignus, eo magis videtur conveniens, ut minor dona fuerint illi absolute decreta, quo maioribus se dignum cum divino auxilio redderet.

Ad 5. non dicimus nos, praedestinationem pendere ex libero arbitrio, sed salutis absolutum decretum putamus dependere ex libero arbitrio, gratia Dei adiuto in adultis; in parvulis saepe ex diligentia eorum quibus eorum salutem Deus commisit, Dei tamen auxilio adiuto; ut autem praedestinatio non afferat absolutam necessitatem, non sufficit, ut Deus liberrimo iudicio hominem salvet, ut videtur dicere num. 42.; sed etiam ut in hominis potestate sit seipsum salvare vel damnare, consentire gratiae Dei vel dissentire, perseverare vel deficere, unde gratiae energia, id est, operatio, est in potestate liberi arbitrii, ita ut a libero arbitrio dependeat. Posita enim gratia praevieniens est in potestate liberi arbitrii non operari et tunc illa gratia praevieniens non operabitur. Dicere autem, quod operatio gratiae non dependeat a libero arbitrio, videtur mihi accedere ad errorem Calvinii, ut infra ostendam. Sane in hoc puncto est praecipua inter nos controversia, ad quam reliqua fere reducuntur. Quod autem ad gratiam conversionis Pauli attinet, pauci habuerunt tam potentem; difficile enim ei fuisset resistere, aliis autem multis est valde facile, quamvis etiam gratia praevieniens, qua perseveratur, non pendeat a libero arbitrio. Actualis tamen perseverantia pendet a libero arbitrio, ita ut in potestate hominis sit non perseverare. Et miror sane quemquam de his dubitare qui Conc. Trid. legit.

Sed *inquunt*, ut gratia donetur, non requiritur praevius aliquis liberi arbitrii motus, cuius praevisione donetur. *Resp.* Hoc verum est de gratia praevieniente, non autem de gratia iustificacionis, quae adultis datur tantum se praeparantibus, quae praeparatio est in eorum potestate.

Ad 6. de loco illo: „Iacob dilexi etc.” alibi satis multa. Probandum esset Dominis DD., hoc loco significari: Iacobo decrevi absolute vitam aeternam et Esau destinavi damnationi ante praevisionem bonorum vel malorum operam, quae facturi sunt; nam est contra communem sententiam omnium Patrum et plurimorum scholasticorum, quod Deus habeat absolutum propositum dammandi aliquem ante praevisa peccata, si supervicturus est. Itaque non sufficit hoc asserere, sed oportet probare.

Quod autem num. 52. ex Actis [Ap.] afferunt: „Et crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam etc.”, nihil urget. Nam similiter de Angelis dici posset: Perseveraverunt quotquot erant praordinati ad vitam aeternam. Nam et ipsi dicimus, eos qui salvantur, singulari quodam modo ad vitam praordinatos fuisse, non tamen absoluto decreto et nullam requirentem conditionem, quae sit in nostra potestate. Quamquam forte ille locus longe aliam intelligentiam habeat. Ad testimonium D. Aug. et Fulgentii [quid dicendum] patet ex dictis.

Capit. quartum, quo respondetur Antapologiae assertionis 23.

De hac assertione quaedam dicta sunt in utraque Apologia, quae poterant sufficere. Miror autem, eadem rursus impugnari. Nam quae ratio vel auctoritas cogit nos sentire, Deum ante omnem praevisionem etiam conditionatam, omnia opera salvandorum cum omnibus suis circumstantiis absoluta voluntate praedeterminasse et praevoluisse v. g. Deum absoluto decreto (nulla habita ratione praescientiae inflexionis liberi arbitrii) statuisse, ut hodie habeam 10 actus bonos tam intensos, talibus momentis et locis, in tali genere virtutum, non plures vel pauciores, vel aliter etc., eras autem habeam centum cum omnibus circumstantiis, perendie unum tantum etc.? Quod si Deus haec omnia ita absoluta voluntate decrevit ante omnem praescientiam vel dispositionis aut inflexionis liberi arbitrii vel occasionum occurrentium etc., debet ipse liberum arbitrium talibus momentis temporum et locis et tali modo determinare et nunquam alias, ut haec omnia illis momentis sic eveniant et non aliter: alioquin forte aliter evenirent quam decreta sunt. Itaque causa, cur hodie tantum unum bonum opus fecerim, non plura, erit, quia Deus statuit, ut tantum illud facerem, et omnia sic disposuit circa me, ut hoc tantum facerem, non alia nec plura. Quomodo igitur accusabitur hominum negligentia et tepiditas et laudabitur fervor et sedulitas?

Si dicas: Non decrevit Deus absolute, ut non faceres plura vel meliora opera; sed tantum absolute decrevit, ut saltem haec faceres cum omnibus suis circumstantiis etc., ut autem plura vel maiora faceres, relinquit in tuo arbitrio:

Contra. 1. Ergo non omnia media praedestinationis et opera bona sunt absolute decreta secundum omnes suas circumstantias. Nam Deus non absolute decrevit numerum eorum neque etiam quantitatem neque tempus, sed haec omnia relinquit in arbitrio hominis. 2. Si Deus tantum decrevit, ut saltem haec faceret, non autem decrevit, ut non faceret plura vel meliora, potuit homo aliquid bonum opus facere vel melius, quam decreverit Deus, et ita poterit maiorem gloriae mensuram mereri, quam ei Deus ante omnem praevisionem bonorum operum destinaret, quod est contra sententiam Dominorum DD., qui volunt ideo Deum determinasse et decrevisse in particulari omnia opera salvandorum, ut exacte et ex aequo certae mensurae gloriae, quam eis praeparaverat, responderent. Unde docent, quod, sicut Deus certam mensuram gloriae ante omnem praevisionem decernit non plus neque minus, ita etiam certum numerum et quantitatem bonorum operum, quae tali mensurae gloriae ex aequo respondeant, ut patet num. 76. Ex quo sequi videtur, quod homo non habeat in potestate sua plura vel pauciora, maiora vel minoram facere quam quae facit. Non enim habet in potestate sua aliquid boni facere, quod Deus non decrevit, aut plus quam decrevit. Nam si omne bonum opus debet tibi absolute esse

decretum a Deo illud volente donare; si istud opus bonum non est tibi decretum, vel non est hoc tempore decretum etc., non est in potestate tua hoc facere vel absolute, vel hoc tempore: alioquin homo in statu naturae lapsae posset facere bonum opus, quod Deus non statuisset homini dare, quod est contra illorum sententiam. Item in potestate hominis non est facere aliquid opus bonum sine gratia efficaci. Nam haec est necessaria ad omne opus bonum, ut patet ex Censura propositionis 9. et 10. et ex Antapologia plurimis locis; sed si Deus non decrevit absolute, ut facias hoc opus, non dabit tibi gratiam efficacem ad illud. Ergo non habes in tua potestate illud facere. 3. Si Deus omnia salvandorum opera decrevit etc., ut exacte tantae gloriae responderent: quidnam decrevit iis, quos ipse ante propria demerita praevisa proposuit damnare, aut mala opera, ut etiam tanto supplicio ex aequo respondeant? Non puto. Nam hic est error Calvini. At saltem decrevit illis non dare bona opera usque ad finem et ita non est in illorum potestate perseverare.

Sed neque habebit homo in sua potestate aliquid opus bonum ex iis quae facit omittere vel aliter facere, ut videtur. Quia si Deus voluntate absoluta decrevit ante omnem praevisionem occasionum vel dispositionis aut inflexionis liberi arbitrii, ut ego v. g. hodie tali momento habeam actum fidei talem, tam intensum, impossibile videtur, ut ego illum actum tunc non habeam.

Probatur. 1. Nam teste sacra Scriptura voluntati eius quis resistit? quod intelligitur de voluntate absoluta seu beneplaciti, ut exponunt communiter doctores.

2. Quia in ceteris omnibus, quae Deus vult voluntate absoluta et beneplaciti ante omnem praescientiam, creatura non potest quicquam impedire, ut patet in numero et mensuris stellarum constituendis. Ergo si opera iustorum aequae absolute et efficaciter sint praedeterminata, nullam ex illis poterit impediri.

Dices: Deus quidem absolute et efficaciter omnia opera iustorum cum suis circumstantiis in particulari praedeterminavit, sed tamen ut libere ea facerent. *Resp.* Si libere facere idem est, quod libenter et voluntarie, admitto; sed hoc non sufficit ad veram libertatem contradictionis. Si autem libere facere est ita facere, ut perfecte habeas in tua potestate non facere, quomodo liberum est mihi non facere, quod Deus absolute et efficaciter vult me facere ante omnem praescientiam, cum in potestate creaturae non sit voluntati beneplaciti resistere? Deinde si Deus relinquit in meo arbitrio et plena potestate, ut ego illud opus non faciam, ergo non absolute et efficaciter illud vult ante omnem praevisionem saltem conditionatam, sed vult illud dependenter a mea cooperatione atque adeo si ego gratiae ipsius non desim: iuxta Conc. Trid. sess. 6. cap. 13. Id enim quod omnino absolute volumus, non relinquimus in arbitrio et potestate alterius, nisi praesciamus illum hoc facturum.

[3.] Si Deus absolute velit ante omnem praescientiam, ut habeam omnes actus bonos quos habiturus sum cum talibus circumstantiis etc., ergo non possum impedire, quominus eos operetur in me in actu secundo. Nam omne absolute volitum necessario sequitur ex illa volitione, si ipsa est omnipotens; et concedunt Domini DD. num. 78. dilicentes: creaturarum operationes, ut ad Dei voluntatem et operationem tamquam ad causam referantur, impediri non posse; similiter bona hominis opera, quatenus a Dei voluntate et dispositione procedunt, impediri non posse, quia Dei voluntas causa est inimpedibilis. Si autem non possum impedire, ut Deus tali momento hoc opus non operetur in me, ergo etiam non possum impedire, ut tali momento hoc opus non sit in me, ac proinde illud opus non erit liberum. Si enim non possum efficere, ut illud opus a Deo non procedat in me, perspicuum est non posse me efficere, ut illud opus non sit in me, sicut patet de omnibus motionibus et inspirationibus praevientibus libertatem, quae ideo non sunt liberae, quia non est in creaturae potestate, ut Deus illas immittat vel non etc. Si ergo similiter non est in mea potestate, ut Deus det mihi hic et nunc tale opus bonum, certe non video, quomodo sit liberum.

Dices, quomodo homo in statu lapso et in tanta infirmitate naturae (in qua si ei relinqueretur, voluntas sua nunquam vellet) potest aliquod opus bonum habere hoc vel illo tempore, nisi Deus hoc tunc illi det et efficaciter praeveniendo in ipso operetur? Quod si Deus debet illi dare, certe necesse est, ut decreverit illud dare. Indicatur haec obiectio num. 76. et 154. et alibi; ob hanc enim imbecillitatem putant, omnia bona opera debere esse absolute decreta et efficaciter dari ut ea habeamus. *Resp.* Deus non dat ipsa opera bona quasi vel illa vel quamdam determinationem voluntatis ad illa immittendo, quae non sit in nostra potestate, sed dando auxilium sufficienter praeveniens et disponens et excitans ad illa, relinquens tamen in nostro arbitrio ea cum ipsius auxilio facere vel non facere, ipsius gratiae deesse vel non deesse, unde non dat ipsa opera in actu secundo nisi dependenter a nostra libertate, ita ut in nostra potestate sit, ut ipse ea operetur vel non operetur in nobis, ut aperte docet Conc. Trid. sess. 6. cap. 16. Neque enim ita debiles sumus effecti per peccatum originis, quin Dei gratia praeveniens corroborati possimus nos liberrime in utramque partem flectere sicut Adam, unde multi sunt, qui longe pauciora faciunt quam vere poterant; et multi sunt qui habent multa bona opera, quae non habere erat in plenissima eorum potestate.

4. Omnis suppositio, quae non est in nostra potestate, ex qua aliquid necessario sequitur, repugnat libertati. Atqui haec voluntas Dei est talis suppositio. Nam voluntatem humanam ad unumquodque opus efficaciter praeveniendo determinat, ut Domini DD. concedunt et infra fusius explicabimus.

Sed inquirunt. Haec propositio: „Id quod ex inimpedibili per ne-

cessariam consequentiam sequitur, id inimpedibile est,“ est damnata a Sixto IV. *Resp.* Manifestum est, hanc propositionem, ut iacet, erroneam esse. Alioquin Deus non posset praedefinire ullum actum liberum, cuius contrarium nos etiam docuimus et indicavimus in Apologia, ubi ostendimus, praedestinationem supponere praescientiam conditionatam, sed nostrum axioma longe aliud est. Nam non dicimus, id quod per consequentiam necessariam sequitur esse inimpedibile, sed id quod necessario sequitur. Efficaciter enim et absolute volitum a voluntate omnipotente non solum per necessariam consequentiam, sed etiam necessarium ex ea sequitur, ita ut creatura non possit illud impedire. Deinde non agimus de quavis suppositione inimpedibili, sed de tali suppositione, quae liberum arbitrium efficaciter praeveniendo determinat. Denique quando illa suppositio inimpedibilis praesupponit praescientiam conditionatam, id quod ex ea sequitur, potest esse liberrimum (unde num. 82. male refertur nostrum axioma), v. g. praesciebat Deus, si Adam imponeret illud praecceptum, ipsum peccaturum; unde facta illa suppositione, quod Deus vellet illi praecceptum imponere, ratione cuius praesciebat conditionate illum peccaturum, ex ea per necessariam consequentiam sequebatur Adamum peccaturum, quamvis liberrime, et tamen suppositio illa nullo modo erat in Adams potestate. Non enim in ipsius potestate erat, ut Deus imponeret vel non imponeret ei praecceptum, sed quamvis haec suppositio non esset in eius potestate, tamen haec suppositio praesupponebat conditionalem liberam, quae erat in ipsius potestate. Dicimus ergo eam suppositionem, quae non est in nostra potestate neque etiam praesupponit praescientiam conditionalis liberae, quae sit in nostra potestate, et praeterea liberum arbitrium praeveniendo determinat, ita ut ex ea determinatione necessario sequatur opus, evertere libertatem; atqui talis videtur esse suppositio, quae praesupponitur ab iis, qui contrariam sententiam tenent, bona opera decreta.

Sed inquirunt num. 79. Cum Deus absolute aliquid voluit v. g. creare mundum, non necessario illud facit. Ergo similiter si absolute ante omnem praescientiam aliquid velit fieri a creatura, hic et nunc non necessario illud creatura faciet, sed libere. *Resp.* Nego consequentiam. Ideo enim Deus illud libere facit, quia in potestate ipsius erat velle facere, ex quo velle necessario sequitur actio externa. Actiones enim Dei in creaturas non sunt intrinsecus liberae, sed denominative, sicut actiones imperatae in creaturis. Nam necessario sequuntur efficacem et absolutam volitionem. Quia ergo Deo liberum erat velle creare, ideo etiam libere creat. Creatura autem non habet in sua potestate, ut Deus absolute velit illam hoc momento operari tale opus. Neque illud decretum supponit aliquid, quod sit in creaturae potestate, unde non est par ratio. Cum enim non habeat in sua potestate decretum absolutum Dei etc., et ex eo necessario sequatur opus, ita ut homo non possit impedire, quin sequatur, ut ipsi fatentur, sicut non

potest impedire, ut non sequatur creatio ex absoluta voluntate creandi: perspicuum videtur, creaturam non habere in sua potestate illud opus. Unde non colligimus, ut ipsi putant, illud opus a creatura non posse impediri, quia sequitur ex immutabili decreto, sed quia necessario sequitur ex illo decreto, quod neque est in creaturae potestate, neque praesupponit praescientiam eius, quod est in creaturae potestate.

Sed *inquunt* num. 80.: Deus per hoc decretum absolutum causae secundae conditionem non immutat; alioquin libera non fuisset gentium conversio etc. *Resp.* Non quidem immutat, antequam executioni mandetur, sed quomodo non immutat in ipsa executione, cum liberum arbitrium efficaciter ad opus determinet, ipsique opus bonum praeveniendo immittat, ita ut hanc immissionem non possit impedire? Libera autem erat gentium conversio, quia quoscumque Deus vult singulari quodam modo converti, eos sic movet et interius suadet, sicut noverat ipsos secuturos; unde haec voluntas praesupponit praescientiam conditionalis liberae. Neque ipsa conversio sequitur hic et nunc necessario ex hoc decreto Dei, sicut Domini Doctores volunt, sed gratia praeveniens sequitur necessario; ex gratia autem praeveniens liberrime et dependenter a libero arbitrio sequitur conversio. Praescientia autem nullam affert necessitatem, quia secundum modum nostrum intelligendi prius est actum liberum esse futurum, quam praesciri a Deo, ut infra dicemus. Praescientia enim non est causa rei futurae, sed res futura est quodammodo ratio divinae praescientiae, quatenus ad illam terminatur. Unde in mea potestate est aliquid facere vel non facere, unde sequitur, Deum illud praescisse vel non praescisse. Quod autem de necessitate salutis dicunt, concedo propter efficacem et absolutum decretum, quo Deus decrevit omnes perseveraturos salvare, non esse in potestate eius qui perseveravit non salvari.

Quod ex D. Thoma afferunt, ad rem non facit. Nam institutio contingentiae et necessitatis non erat in potestate creaturae.

Quod autem *dicunt* nos concedere haereticis consequentiam illam (nam Calvinum ex absoluto decreto libertatem tollere patet lib. 3. § 5. cap. 21. et cap. 23. § 6. et toto c. 24.). *Resp.* Consequentiam illam ita esse probabilem, ut iudicemus antecedens negandum, et ita fundamentum haereticorum subvertimus. Qui autem talia fundamenta ponunt, ex quibus ita videtur subvni libertas, ut nulla probabilis via appareat illam tuendi, si sane an haereticorum non invent causam, viderint alii. Multo enim facilius est ostendere, non esse omnia opera hominum iustorum ita absolute in particulari cum omnibus suis circumstantiis decreta ante omnem praevisionem, quam declarare, quomodo ex hoc fundamento non subnuatur libertas. Quare non debebant Domini Doctores tam facile quamvis argumentatiunculam probabiliter inductam tam gravibus censuris insectari, maxime cum plurimi recentiores hoc tempore et D. Thom. teneant, non omnia bona opera hominum esse absolute decreta etc., et inter scholasticos Greg. Ariminensis in

1. dist. 38. quaest. 2. art. 3. ad 4., Guilielmus Oecham dist. 38. et Scotus dist. 39. demonstrent, fieri non posse, ut aliquid respectu primae causae necessario eveniat et respectu secundae libere. Quod etiam tenet Thom. Walden. Tom. 1. lib. 1. cap. 28. Ex quo sequitur non esse sic omnia iustorum opera ante omnem omnino praescientiam in particulari absolute decreta, neque ea ita a Deo proficisci, ut impedire nequeamus. Quod autem D. Thom. quaest. 6. de verit. art. 3. velit non omnia praedestinationis media in particulari ante omnem praescientiam esse praedeterminata, clarissimum est ex fine corporis, ubi ostendit in praedestinatīs, si unum medium deficiat, aliud subrogari. Non ergo ipsius sententia sunt omnia media praedeterminata ante omnem praescientiam. Nisi enim Deus praevideret prius medium adhibitum futurum inefficax, non substituisset aliud, donec hominem converteret et perseverare faceret. Et haec quidem est sententia D. Thom. eo loco. Quare mirum est, Dominos Doctores hoc non advertisse, sed nimirum plerumque putant aliquid loco notato non contineri quia iisdem verbis quibus citatur non reperitur.

Capitulum quintum ad Antapologiam contra assertionem 24.

Hic Antapologia nos rursus reprehendit, quod dicamus, martyria et afflictiones sanctorum et Christi Domini passionem non fuisse a Deo in particulari cum omnibus suis circumstantiis (ita enim in Apologia habetur) absolute praedeterminata ante praevisionem malitiae Iudaeorum et tyrannorum. Quod rursus *probatur*. Quia si haec omnia ita sint efficaciter et absolute decreta in particulari cum omnibus suis circumstantiis, antequam praevideret fore tyrannos et malos homines, ergo ad ipsius providentiam pertinebat inflectere et formare hominum malitiam, ut vellent haec tormenta tali modo et tempore et loco inferre. Alioquin quomodo certo et infallibiliter haec omnia ita potuissent evenire, sicuti a Deo erant decreta? Nam ad Dei providentiam pertinet efficere, ut id fiat, quod ipse absolute fieri decrevit ante omnem praevisionem inclinationis et praeparationis causarum secundarum, et aptare disponereque omnes causas, per quas illud fieri debet, ut praefinito tempore et loco cum reliquis circumstantiis illud faciant, ut in ceteris omnibus Domini Doctores fatentur dicentes, Deum omnes causas determinare et inclinare, ut quaeque illud faciat, quod ipse decrevit, quando illud fit sine peccato. Et ratio est: quia alioquin illa res non certo tunc et eo modo eveniret quo erat decreta, nisi omnes causae ab eo, qui illud decrevit, apparentur et inflecterentur. Ergo similiter hic debuit Iudaeis haec omnia inspirare, immo inclinare et formare eorum voluntates in horum suppliciorum inflictionem; alioquin non est intelligibile, quomodo haec certo eveniant et eo modo quo Deus illa decrevit, si ipse causas non ad hoc aptet vel iam ante ex se aptatas non videat; et sane quidam ex Dominis Doctoribus ante biennium aegre ferens,

nos docuisse non omnia passionis Domini supplicia ante praevisionem malitiae Iudaeorum fuisse absolute cum suis circumstantiis decreta, clare docuit, Deum Iudaeorum inconditam malitiam in horum suppliciorum inflictionem inclinasse, formasse et temperasse. Quomodo, inquit, Iudaeis in mentem venire potuisset tanti mysterii supplicia Christo irrogare, nisi vastissimum eorum crudelitatem Deus omnipotens in istorum suppliciorum inflictionem formasset, inclinasset, temperasset, idque intrinseca operatione in ipsum hominis affectum et sensum penetrando; verbum tamen „*formandi*“, quia nimis aperte videbatur Calvinianum, monitus postea mutavit in verbum „*condecorandi*“. His verbis satis significavit, quale consequens putaret sequi ex illo efficaci decreto. Verum modo Domini Doctores malunt negare evidentem consequentiam, quam admittere tam periculosum consequens. Nam ex hoc antecedente Calvinus colligit, Deum inflexisse et formasse Iudaeorum malitiam generalem in horum suppliciorum inflictionem. Quamquam Antapologia hoc non ita possit negare, quin mox idipsum insinuet, dum distinguit tentationes a suppliciis Christo illatis, dicens: ut huiusmodi tentationes exsurgant, Deus non disponit, sed permittit tantummodo, per hoc evidenter dat intelligi alterum membrum, nempe quod, ut tantae procellae afflictionum exurgerent contra Dominum, non tantum permisit, sed etiam causas disposuerit. Sed haec expresse dicere nolunt. Respondent ergo in Antapologia num. 84., non sequi Deum debuisse hominum malitiam ad haec formare et flectere, nam potuisse per seipsum haec supplicia inferre vel aliis praecipere, ut ea inferrent, nempe si Iudaei sponte sua illo tempore se non inclinassent, ut Dominum omnibus illis tormentis afficerent, Deus per seipsum vel per alios, quibus id praecipisset, ea inflixisset. [1.] Inussisset ergo illum vendi, ligari, colaphis caedi, conspu, flagellari, coronari, crucifigi inter latrones etc., vel haec ipsemet fecisset, quae certe piis auribus valde videntur dura.

[2.] Deinde magna pars supplicii Christi fuerunt irrisiones, blasphemiae, maledicta, sputa et similia, quae certe Deus nec per seipsum poterat inferre nec cuiquam praecipere. Ergo Deus non decrevit, ut Christus haec pateretur, ante praevisam Iudaeorum malitiam.

3. Magna etiam pars passionis Christi fuit quod traderetur, et negaretur a discipulo et pateretur ab iis, in quos tot contulerat beneficia, et quod eius supplicia ex tanto proficiscerentur odio et invidia. Ergo haec omnia a Deo debuerunt esse decreta et absolute praevalita. Alioquin passio Christi non fuisset in particulari cum omnibus suis circumstantiis ante praevisionem humanae malitiae decreta.

Sed inquam: blasphemias non praedixit, quia per se blasphemare Deus non poterat sicuti occidere, flagellare etc. Ergo [1.] hoc saltem verum est, quod in Apologia dicitur, passionem Domini non fuisse in particulari cum omnibus suis circumstantiis praedixit ante praevisionem malitiae Iudaeorum. [2.] Deinde verum erit, non omnia media praedestinationis esse efficaciter praevalita ante omnem

praescientiam, quia sicut perferre alia supplicia propter Deum est opus bonum, ita et perferre blasphemias, convicia etc. 3. Quare actio externa blasphemiae et irrisionis in Dominum non fuit tam bene decreta ante praevisionem malitiae, quam flagellatio, consputatio, coronatio, cum tam bene potuerit fieri sine peccato quam illa, nempe ab amente? 4. Si Deus ita efficaciter et absolute voluit, ut Christus tali tempore et loco flagellaretur, coronaretur etc., ante omnem praevisionem malitiae hominum et occasionum occurrentiam, non reliquit quiequam in Domini arbitrio. Itaque non potuisset Dominus vel momento differre aut anticipare suam passionem vel aliquid minus aut amplius pati quam passus est. *Confirmatur.* Nam Pater hanc suam voluntatem absolutam ei aperuit ac proinde habebat rationem praecepti iam intimati; ergo Christus habuit in praecepto, ut omnia ea pateretur et eo modo etc., sicut passus est. Quod non videtur consentaneum Scripturis nec dictis Sanctorum etc. Nam ut Cyrillus lib. 7. in Ioan. c. 7. ex Scriptura docet, potuisset diutius vixisse, si voluisset. 5. Cum Deus decrevit aliquam passionem, necesse est, ut decernat actionem, sine qua illa passio esse non potest, ut ipsi fatentur num. 89. Si ergo Deus decrevit, ut Christo omnia illa supplicia inferrentur, etiam voluit, ut aliquis ea inferret. At quem quaeso ante praevisam hominum malitiam voluit ista supplicia Christo inferre? Non quidem seipsum; quia ipsemet sua operatione non intulit. Quos ergo alios quam eos ipsos qui suo tempore ea intulerunt? Si ergo ex malitia sua sponte non intulissent, Deus erat praecepturus ut inferrent secundum Dominos Doctores. 6. Quia videtur contra Scripturas haec sententia. Nam 1. ad Cor. 2. dicit Apostolus: „Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriae crucifixissent,“ at secundum hanc opinionem, si Dominum ex malitia non crucifixissent, debuissent ex praecepto facere, unde, etiamsi eum cognovissent, debuissent eum nihilominus crucifigere etc., quod est contra Apostolum.

Itaque securius magisque pie dici videtur, Deum ante praevisam malitiam hominum non statuisse et decrevisse, ut Filio eius omnia illa supplicia in particulari cum omnibus suis circumstantiis inferrentur; sed praeviso peccato originali statuisse per Filium redimere mundum, et simul praevidisse fore talem hominum malitiam, ut, si tali tempore eum mittat in mundum et permittat homines malitiam suam in eum offundere, hoc modo sint ipsum odio habituri, blasphematuri et crucifixuri etc. Qua praevisio conditionata posita (utpote quae necessaria sit et omnem actum liberum in Deo antecadat) statuisse pro sua sapientia permittere, quae, quantum et quomodo illi visum fuit (nam non quovis supplicio permisit eum affici), et voluisse, ut Dominus ea pateretur, id est, non se subtraheret, sed his cruciatibus nostrae salutis causa se subiceret, eique praeceptum patienti dedisse. Unde, si homines sua sponte tam mali non fuissent, ut Dominum tam diris cruciatibus afficeret ex se parati essent, numquam Deus illis praecipisset (ut vult Antapologia), ut Filium flagellarent, spinis coronarent, inter latrones

crucifigerent; sed praevisa eorum malitia voluit ea uti ad generis humani redemptionem. Quae si non futura fuisset, alio modo nos redemisset, ut indicat 1. ad Cor. 2.: „Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriae crucifixissent.“ Quae autem ipsi ex D. Thom. afferunt, pro nobis potius sunt; quia D. Thom. non dicit, Deum absolute voluisse, ut haec supplicia quispiam Christo inferret, sed dicit, quod Pater dicatur tradidisse Filium, tum quia ei voluntatem patiendi inspiravit, tum quia non protegit, tum quia aeterna voluntate praeordinavit passionem Christi ad generis humani redemptionem, id est, voluit ab aeterno, Filium suum pati ad redimendum genus humanum. Quis hoc neget? Non dicit, Deum hoc voluisse ante praevisionem malitiam hominum. Nam etiam ab aeterno voluit illum mittere in mundum, non tamen ideo ante praevisionem peccatum. Neque solum praeordinavit Christi crucem ad redemptionem generis humani, sed etiam contumelias et blasphemias; voluit enim eum haec omnia pati propter nostram salutem. Loquitur enim D. Thom. de passione, ut in re facta est, et de illa traditione particulari etc.

Certum autem est, Patrem non voluisse passionem Domini et traditionem, ut facta est, ante praevisionem malitiam Iudaeorum. Haec ergo verba pro nobis faciunt, unde non erat quod isti boni Domini hic rursus candorem nostrum requirerent, quia duas rationes D. Thom. posuimus et tertiam omisimus, quia tertia pro nobis est potius quam pro ipsis. Deinde cum illa scriberem, non respexi ad illum locum D. Thom., neque eius mihi in mentem venit. Dico ergo, quod Deus Christum percussit, non quia omnia illa supplicia intulisset, etiamsi Iudaei mali non fuissent, vel quia ipsos concitavit; sed quia permisit, ut in eum furerent, et voluit, ut ipse se non subtraheret, sed illorum furorem exciperet, eique praeceptum dedit et voluntatem inspiravit. Neque tantum dicitur illum percussisse ratione flagellorum et crucis, sed etiam ratione blasphemiarum atque adeo totius passionis, sicut facta est. Nam cum dicit Dominus per Prophetam: „Propter scelus populi mei percussi eum“ etc., loquitur de tota passione, ut patet insipienti. Testimonia, quae ex D. Leone afferunt, pro nobis potius faciunt. Nam fatemur, ab aeterno fuisse dispositum, ut Dominus pateretur non solum flagella, coronam spinicam et crucem, sed etiam blasphemias, irrationes et ea omnia quae in tempore passus est; sed haec dispositio non fuit ante praevisionem hominum malitiam, ut supra ostensum est. Quod etiam S. Leo satis indicat. Quod autem D. Augustinus ait: „Patiebatur haec omnia, qui apparebat, et idem ipse disponebat haec omnia, qui latebat,“ si aliquid contra nos valet: etiam contra Dominos Doctores valet. Nam D. Augustinus loquitur de omnibus quae humana natura in Christo patiebatur, unde etiam de blasphemis, sputis etc. Ergo si Domini velint Augustinum per „disponebat“ intelligere: *ordinabat et volebat ante praevisionem malitiae hominum*, iam Deum faciunt auctorem peccati. Sensus ergo est, quod is qui latebat, seu deitas, haec omnia disponebat,

quia altissimo consilio permittebat, quae et quomodo ipsi videbatur. Et volebat, ut humana natura se his nostra causa subiceret et non detrectaret etc. Altissimae enim dispositionis est, quod ita Iudaei fuerint permisi saevire in Dominum et Dominus haec omnia pati non detrectaverit. Unde haec dispositio tria continet: 1. discretionem suppliciorum, non enim quaevis supplicia permisit inferri, sed quae ipsi visum fuit; 2. permissionem, ut haec inferrent; 3. voluntatem, ut natura humana haec supplicia pro nostra salute exciperet. Quae autem hic de praescientia conditionata afferunt, non videntur intellexisse in Apologia. Non enim ibi dicitur, malitiam Iudaeorum debuisse praevideri conditionata praescientia; sed quid ex ea esset sequuturum etc.

Ex his patet etiam omnia martyrum supplicia in particulari non fuisse a Deo decreta, antequam praevideret fore tyrannos, qui haec inferrent. Neque Deum per se eos trucidatum et omnibus illis tormentis exarnificatum, vel alius, ut id faceret, praecceptum fuisse, si tyranni id sponte non fecissent, ut hic Domini Doctores non obscure docent. Similiter neque infantes omnes illos interfici voluit absolute ante praevisionem Herodis saevitiam sicut neque Filium suum in Aegyptum fugere, sed satis est, si praevisa malitia tyrannorum voluerit permittere, ut in suos electos saeviret, idque in bonum ipsorum. Si enim nulli fuissent tyranni, nulli fuissent martyres, ut quodam sermone ait D. Augustinus. Et indo colligit, persecutores etiam valde utiles Ecclesiae fuisse, sed de hoc plura infra.

Capitulum sextum quo respondetur Antapologiae assertionis 25.

Hic oppugnant quamdam distinctionem in Apologia factam, qua dicitur dupliciter intelligi posse, quod certum sit hunc perseveratum: 1. quia datur illi talis gratia, ex cuius mera efficacia sequatur perseverantia, id est, quae ita sit efficax et potens, ut cum ea stare non possit, ut non perseveret, et hoc modo diximus perseverantiam non esse certam; 2. quia Deus homini dat talem gratiam et providentiae modum, cum quo certo praesciebat hominem perseveratum, licet non sit ita efficax, ut cum ea stare non possit contrarium. Et hoc modo diximus esse certum.

Hic dicunt, nos non satis candide illorum proponere sententiam, quasi certitudinem ex mera gratiae efficacia statuam, sed immerito hoc dicunt: 1. Quia non dicimus ibi haec illorum esse sententiam. [2.] Deinde quod ipsi revera certitudinem boni operis ex mera gratiae efficacia ponant, vel ex eo patet, quod requirant ad quolibet opus bonum gratiam praevientem ita efficacem, ut cum ea stare non possit, ut non agas, et hanc gratiam habere docent non esse in nostra potestate; ergo revera ponunt certitudinem boni operis ex mera gratiae efficacia. Sicut si esset aliquis habitus in nostro intellectu vel voluntate ita efficax, ut cum ea stare non possit, ut non agas, recte dixeris illum

actionem sequi ex mera habitus illius efficacia. 3. Quia, quod hic homo perseverabit ut faciet opus bonum, dicunt esse certum ex mera praedestinatione; quia nempe Deus absolute vult illi dare bonum opus aut perseverantiam, ut patet in Censura ad propositionem primam et in hoc scripto num. 21. et 22. Ergo certum est ex sola gratiae efficacia. Confirmatur. Quia non est certum ex eo quod liberum arbitrium se determinabit ad hoc, sed ex eo quod gratia determinabit liberum arbitrium. Quod autem dicunt ita Deum perseverantiam in nobis operari, ut defectibilitatem voluntatis cadendique per singula periculum non auferat, mirum est, quomodo cum eorum doctrina consistat: quia alibi docent, Deum immediato bonum opus in nobis operari et liberum arbitrium ad bonum opus determinare. An forte deficere potest voluntas a bono opere, ad quod efficaciter determinatur et quod Deus absolute, nulla requisita conditione, in ipsa praeveniendo operatur? Sed, credo, hanc defectibilitatem ita explicant: quia nimirum Deus non aufert infirmitatem et proclivitatem ad malum, quamvis per gratiam efficacem efficaciter prohibeatur exire in actum, sed de hoc infra. Reliqua in hoc capite sunt parvi momenti.

Caput septimum ad Antapologiam assertionis 26.

Hic notandum est, numquam a nobis esse dictum, sententiam huius loci Ioan. 6.: „Haec est voluntas Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo“ etc., esse, quod voluntas Patris sit, ut omnes habeant sufficientia ex Christi merito auxilia, ut hic transversim (quod saepe faciunt) nostra rapientes imponunt. Non enim, quando ad locum aliquem Scripturae respondetur, semper necesse est accuratam ipsius interpretationem afferre; sed ea explicare sufficit, quae causae tuae ob stare videntur. Unde non fui sollicitus, ut explicarem, quinam eo loco proprie dicantur Christo dati, sed quanam sit voluntas Patris etc. Voluntas autem ipsius est, ut non perdat quemquam, sed omnes quos illi dat singulari modo custodiat, ut perseverent, si velint et gratiae largitati non desint etc. Qui enim insiti sunt Christo per fidem, longe uberius habent auxilium quam nondum credentes. Ceterum bonam esse interpretationem, qua exponitur hic locus de omnibus credentibus, ostendimus in Apologia ex Chrysost., Cyrill. (qui eo loco nempe lib. 11. in Ioan. c. 21. multa dicit, quae videntur aperte esse contra Dominos Doctores), Theophylacto, Beda et ipso b. Augustino; eodem modo explicant multi recentiores. Quod etiam facile ostendi posset ex verbis sacrae Scripturae. Non enim ibi proprie erat locus agendi de mysterio praedestinationis; sed Dominus tantum vult ostendere, neminem posse ad se venire, id est, sicut oportet, credere et amplecti eius doctrinam, nisi a Patre trahatur et discat; et ideo non esse murmurandum, si doctrina ipsius absurda videretur, sed potius orandum, ut a Deo illuminentur. Quantum autem commodi ex eo sint percepturi, ex eo

ostendit, quod voluntas Dei sit, ut omnis, qui credit in Filium eiusque disciplinam amplectitur, magna cura a Filio custodiat et vita aeterna donetur, nempe si in fide permanserit. Cum enim ait: „Haec est voluntas Patris, ut omnis, qui videt Filium et credit in eum, habeat vitam aeternam“ etc., manifeste loquitur de omnibus credentibus, non de praedestinitis tantum. Ratiunculae autem, quas hic afferunt, parvi sunt momenti. De loco illo Ioan. 17. [v. 9.] satis dictum est in Apologia: primo enim orat pro Apostolis, deinde pro credituris per ipsos, tertio pro mundo [v. 21. ut credat mundus].

Expositionem autem S. Augustini, quam quibusdam locis habet, non reiicimus; putamus tamen alteram magis literalem, quamvis, si exponamus eum locum de praedestinitis, nihil faciat contra nostram sententiam. Concedimus enim, neminem praedestinatorum perire et eos propriissime esse datos Filio, quia tali gratia ei stricti sunt, ut in aeternum sint adhaesuri.

Quod autem Psalm. 2. etiam reprobi recte dici possint dati Filio, cum dicitur: „Postula a me,“ etc., patet ex versu sequenti: „Reges eos in virga ferrea et tanquam vas figuli confringes eos.“ Dedit enim Pater Filio totum genus humanum. Nam ipse pro omnibus mortuus est et omnes redemit. Sed eos, qui nolunt ipsi servire, a se reiiciet; videndum autem est, qua occasione quidque dicatur.

Caput octavum ad Antapologiam assertionis 27.

Non negamus B. Augustinum illum locum ad Rom. 8.: „Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum“ etc. et quosdam alios ad solos electos referre. Aliorum tamen explicationem qui cum generatim explicant, nempe ut Apostoli sententia sit, omnes adversitates cedere in magnum bonum et lucrum meritorum iis qui Deum diligunt, modo in dilectione permanent, magis probamus. Idque ob causas in Apologia allatas, ad quas nihil respondetur quod urgeat. Nam, quod Apostolus addit: *Qui secundum propositum vocati sunt*, ideo facit, ut ex gratuita et benevola Dei vocatione ostendat, Deum ipsis non defuturum, sed auxilio suo affuturum, ut possint adversitates sustinere; deinde sic omnia directurum et moderaturum, ut ex adversitatibus magnum lucrum capiant. Non est autem valde probabile, quod Apostolus loquatur de solis praedestinitis; ob rationes in Apologia allatas; nam sensus esset: Si estis praedestinati, omnia cedent vobis in bonum. Quo modo non solemus exhortari, ut ipsimet faterentur. — Sed inquit, Apostolus ait: *Certus sum, quia neque mors etc., poterit nos separare a caritate Christi*, ergo loquitur ibi de solis praedestinitis. Resp.: Hunc locum etiam afferunt haeretici ad probandam certitudinem gratiae, sed respondendum est utrisque illud *certus sum* nihil aliud esse quam confido, persuasus sum (ut Patres Graeci et multi Latini interpretantur). Est enim graece *πίστευσα*, quod significat persuasus esse. Deinde Apostolus

non intelligit absolute, quod nulla creatura possit nos separare a caritate Dei, sed quod non possit nisi ipsi nos separare, ut inquit B. Bernardus in serm. de duplici baptismo etc. Porro vocationem secundum propositum iuxta mentem Sancti Augustini cum Ruardo et Dried. existimamus esse eam, qua sic vocat sicut novit hominem sequiturum et non contempturum, quae est propria salvandorum, quando tali gratia prosequitur hominem in finem, quomodo S. Aug. alibi dicit: *In electis voluntas praeparatur a Domino.*

Caput nonum ad Antapologiam assertionis 28.

In illo dicto Apostoli ad Romanos 9: „Jacob dilexi, Esau odio habui“ etc., non significari Deum aut omnem praevisionem operum absolute decrevisse Jacob et populum in ipso designatum donare vita aeterna, et Esau cum populo, quorum ille typum gerebat, praecipitare in tartara, satis patet tum ex his, quae supra dicta sunt, tum quod haec expositio omnibus Patribus repugnet, ut patet ex Ruardo art. 7. p. 340. et Dried. de concord. liberi arbitrii p. 52. 53. 54. Cur enim Deus his peccatum originale remittit, tot beneficiis et caelestibus donis ornat et potestatem perseverandi tribuit, tot conditionatas promissiones in sacris Scripturis proponit quas implere est in eorum potestate, si eos ante praevisionem omnium operum et honorum et malorum, quae facturi erant, sempiterno exitu devovit? Eam autem expositionem, quae in nostra propositione a Censura reprehensa continetur, commodam esse, nec quicquam D. Augustino repugnare, vel ex eo patet, quod odio habere iuxta idioma Scripturae sacrae interdum idem sit, quod minus diligere eum qui tamen maiore amore dignus videbatur, sicut patet Gen. 29., ubi, cum Scriptura dixisset, Jacob dilexisse magis Rachelem quam Liam, paulo post subiungit: „Videns Dominus quod odio haberetur Lia“ etc.; sic enim habetur in graeco: *ὅτι μισήθη ἡ Λία*, ubi noster interpretes vertit: „Videns Dominus quod despiceret Liam,“ ubi manifestum est, Liam dici habitam fuisse odio a Jacob, quod minus diligeretur, quae tamen, quia prior uxor erat et foecundior, maiori amore digna videbatur. Pari ratione Esau recte dicitur odio habitus, non absolute, sed comparative, quia etsi erat primogenitus et haec ratione maioribus beneficiis dignus videbatur, minora tamen ei concessa sunt, praelato fratre eius minore. Haec tamen beneficia sufficiebant ad salutem, si sua negligentia et pravitate eis non defuisset.

Sed *inquunt*, in Lia erat lippitudo, quae odio digna est. *Resp.* Non inde sequitur, quod odium ibi proprie sumatur; nam etsi lippis erat oculis, non tamen ideo Jacob volebat ei malum, quod est proprie odisse, sed minore affectu illam prosequabatur quam Rachelem, ut paulo ante sacra Scriptura dixerat, quod paulo post nomine odii exprimens dicit: „Videns Dominus quod odio habebatur Lia.“ Si diceret Scriptura, quod odio habebatur lippitudo, iam aliquid MM. NN. dicerent.

Itaque hic locus maxime ad rem facit. Nam simili ratione dicimus Esau odio habitum; non quod Deus illi malum damnationis aeternae voluerit, praesertim iam circumciso, sed quia non voluit illi quamvis primogenito talia ac tanta, qualia et quanta fratri. Sane hic nihil est, quod vel speciem habeat cum aliquo errore Pelagii.

Omitto recentiores, qui hunc locum Apostoli ita explicant: Turrianus, de Electione Divina; Ioan. de Bonaonia et alii, unde patet hanc interpretationem esse phrasi Scripturae consentaneam, et ea, quae de sole et luna, B. Virgine et Apostolis afferuntur, nihil ad rem pertinere. Est tamen alia interpretatio, quam alibi attulimus, testimoniis Patrum satis munita.

Caput decimum ad Antapologiam in partem posteriorem assertionis 17.

Status controversiae:

Nos existimamus non omnia, quae in mundo fiunt, esse efficaci et absoluta voluntate in particulari cum omnibus suis circumstantiis praevolita et constituta a Deo, antequam praevideret causas secundas se sponte ad ea inclinaturas et determinaturas.

Domini Censoribus visa fuerunt haec reprehendenda, tamquam Divinae providentiae multum detrahentia. Neque in Censura exceperunt peccata; sed generatim illam propositionem reprehenderunt. Nunc tamen excipiunt peccata, quae scilicet intrinsecus peccata sunt et sine peccato nullo modo fieri possunt. Et docent omnia, quae per se peccata non sunt, esse absoluta voluntate decreta a Deo, ut fiant, antequam praevideret causas secundas naturales et liberas sese ad illa sponte inclinaturas, et ut unumquodque suo tempore et loco, sicut decretum est, eveniat, Deum disponere atque adeo determinare causas secundas, ut haec faciant, nisi quando mediante peccato id exequendum est. Tunc enim solum permittit.

Sed *probatur* nostra sententia. Quia Patres in Apologia citati docent, non ideo aliquid esse futurum, quia Deus praescit, sed ideo Deum praescire quia futurum est: ergo existabant illi, non omnia esse hoc modo in particulari decreta.

Respondent Domini in sua Antapologia, hoc argumentum esse leviculum, quod generaliter Patres de omnibus futuris loquantur, ac proinde prorsus apparere istas auctoritates non ex fontibus, sed aliunde non magno iudicio petitas. Ad quod *Resp.* ex fontibus ipsis petitas esse perpensis antecedentibus et consequentibus, sicut et alia testimonia, quae simili censura hic plerumque notantur. Quo autem iudicio, nunc videamus.

1. Origenes ergo apud Eusebium lib. 6. de praeparat. evang. cap. 9., cum ostendisset contra Mathematicos stellarum coniunctiones non afferre necessitatem rebus humanis, idem ostendit etiam de divina providentia. Cum ergo posuisset argumentum gentilium, respondit his verbis: ad-

versus quod dicendum est, quod omnia Deus ab aeterno videat antecedentia, sequentia, causas rerum atque effectus, nec tamen ipse omnium est causa. „Nam quemadmodum si quis temeritatem hominis alicuius perspexerit, et quia ignorantem eum cognoverit propter temeritatem eius, non dubitet periculosa eum ac lubrica aggressurum itinera, in quibus lapsus misere iacebit, non effecit hunc ipsum temerario illi homini lapsum: sic Deus cum uniuscuiusque voluntatem praevideat, hanc peperam, illum recte acturum non ignorat⁴ etc. Hactenus ille. Ubi manifestum est, Origenem ita velle Deum praescire actus liberos, ut ipse non sit causa aut eos determinans aut eos absolute decernens. Deinde infert: „Non ergo praecognitio futurorum causa est (nec enim ullo modo ad peccandum Deus quemquam impellit aut movet); sed eo contra, dicam enim (etiamsi absurdum forsitan multis videatur) id quod futurum est, causa est, ut Deus venturum illud praevideat. Non ergo ideo fit, quia praescitur; sed quia futurum erat, praescitur.“ Ubi imprimis notandum est, Origenem probare praecognitionem non esse causam futurorum, quia Deus non movet nec impellit quemquam ad peccandum, et per hoc evidenter significare non posse hoc recte dici de iis, ad quae Deus movet et determinat causam secundam, aut de iis quae necessario eveniunt, ut voluit MM. NN. Nam quae Deus absolute statuit facere vel absolute decernit, ut fiant, praescientia est causa futurorum, nam practica est eorum quae voluntate sunt decreta. Deinde falsum est, Deum ea quae ipse absolute ante omnem praevisionem decernit, praescire, quia futura sunt; nam praescit ea, quia facere decrevit atque adeo praescit in decreto suae voluntatis. Non enim ab aeterno praesciebat mundum aut numerum stellarum futurum, quia futura erant; sed quia efficaciter ante omnem praevisionem causarum secundarum haec ipsa facere decreverat. Quodcumque enim aliquid causas habet, ex quarum efficacia infallibiliter evenit, non dicimus illud praescire, quia futurum est. Ridioule enim quis diceret astrologum certo scire fore tali hora eclipsin in tali signo, quia tunc futura est; nam ideo praescit, quia causas videt praeparatas. Multo minus dici potest de Deo, quod praesciat ea quae ipse decrevit esse futura, quia sunt futura. Nam in ipsomet Deo iam causam infallibilem habent. Praeterea isti Patres volebant ostendere per divinam providentiam nullam afferri actibus humanis necessitatem, idque ex eo, quod praescientia divina, quae maxime videbatur obstare libertati, nullam necessitatem afferat, dicentes non ideo rem fieri, quia Deus praescit, sed ideo praesciri, quia fiet. Quae responsio nullo modo satisfecisset, si Deus omnia in particulari absolute decerneret. Nam potuissent alii instare, nihil hoc referre ad actuum humanorum contingentiam. Nam etsi non ideo res futura sit, quia Deus eam praescit futuram, tamen ideo futura est, quia Deus absoluto et infinite efficaci decreto ante omnem praevisionem dispositionis causarum secundarum sanxit et statuit, ut fierent, et ad hoc omnia causarum momenta potentissime aptabuntur. Unde apparet, quam fri-

volum fuisset illud commune Patrum refugium ad ostendendum, Dei providentiam non afferre rebus humanis necessitatem, si omnia fuissent absolute ante praevisionem causarum secundarum decreta. Quare Calvinus lib. 3. inst. c. 23. § 6., ponens hanc efficacem praerodinationem, eodem modo hoc argumentum eludit, admittons praescientiam solam nullam inferre necessitatem creaturis: „Si hominum evenia,⁴ inquit, „Deus praevideret dumtaxat, non etiam suo arbitrio disponent ac ordinaret, tum non abs re ageretur quaestio, aequid ad eorum necessitatem valeat eius providentia; sed cum non alia ratione, quae futura sunt, praevideat, nisi quia ita ut fierent decrevit, frustra de praescientia lis movetur ubi constat, ordinatione potius et nutu omnia evenire.“

Similia supradictis habet Origenes in cap. 8. ad Romanos, et Iustinus martyr quaest. 58. ad orthodoxos⁴. „Praenotio,⁴ inquit, „non est causa eius quod futurum erat; sed quod futurum erat, causa est praenotionis. Non enim praenotionem sequitur res futura, sed rem futuram praenotio. Nec ullo pacto, quia praenoscit, causa est rei futurae. Itaque non Christus causa est conditionis, sed proditio est causa praenotionis Domini.“ Ubi ex eo, quod praenotio non est causa rei futurae, sed contra potius, infert Christum non esse causam proditionis; quae consequentia nihil valeret, si etiam de iis futuris, quae Deus absolute decernit, hoc dici posset. Hieronymus in c. 2. Ezechielis in illa verba: „Haec dicit Dominus, si forte vel ipsi audivant“ etc. sic ait: „Loquitur Deus ambigentis affectu, ut liberum hominis monstret arbitrium, ne praescientia futurorum mali vel boni immutabile faciat, quod Deus futurum noverit. Non enim quia ille futura cognoscit, necesse est nos facere, quod ille praescivit, sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille novit futurum quasi Deus.“ Haec ille. Quod si Deus omnia iam absolute et efficaciter decreverat, quomodo loquitur ambigentis affectu, qui absolute statuerat, quid fieri deberet? Numquam enim solemus dicere „si forte“ de iis, quae absolute volumus et possumus. Deinde cur Hieron. hic recurrit ad praescientiam, cum potius debuisset ostendere decretum absolutum non obstare libertati, si absolute decretum est, quid facere debeamus? Frustra enim de praescientia lis movetur, si omnia sunt absolute et efficaciter decreta. Similia habet Hieron. in c. 26. Ierem. et Chrysost. hom. 27. in cap. 11. prioris ad Corinth., explicans illa verba: „oportet haereres esse,⁴ et auctor de praedestinatione et gratia c. 15. Ex quibus patet primo hos Patres non loqui de omnibus futuris, ut Antapologia vult, sed tantum de libere futuris. Deinde patet eos hoc ipsum non fuisse dicturos de necessario futuris, vel quae absoluto Dei decreto ante omnem praevisionem iam in particulari sancita erant, ac proinde per hanc sententiam excludere tale absolutum decretum circa functiones liberas.

⁴ * Haec quaestiones falso S. Iustino tribuuntur, sunt tamen pervetusti scriptoris.

2. *Probatur* ex Damasceno lib. 2. de fide cap. 30. ubi sic ait: „Deus omnia praescit, sed non omnia praedefinit.“ Respondent ipsi praedefinire idem esse, quod necessitare, et citant in margine D. Thom. 1. part. quaest. 13. art. 1. ad 1., qui nihil tale ibi dicit. Unde dico non tantum ea praedefiniri, ad quae Deus absolute necessitat, sed etiam ea, quae ipse vult, sicut Damascenus seipsum explicat. Non enim, inquit, vult peccatum fieri, inde concludens peccata non praedefiniri. Quicquid ergo absolute vult, hoc praedefinit. Est enim graece προορίζω, id est, praedestinare, praecordinare, quae vox nunquam significat necessitare vel praedeterminare causam secundam ad effectum, sed rem aliquam animo praecordinare, ut patet apud Dionysium c. 5. de divinis nomin. et ex variis locis sacrae Scripturae. Neque Damascenus ibi agebat de praedeterminatione causarum ad suos effectus, sed de cognitione et voluntate sui decreto divino; vocatur autem decretum aeternum Dei proprie προορίζω, ut ibidem definit. Deinde secundum Damascenum praedefinivit Deus principatum Ioseph, regnum Davidis, Ezechiae vitam longiorem et similia, ad quae tamen illos non necessitavit. Praeterea idem Damasc. c. 29. eiusdem lib. docet, quod iusti incidant in calamitates, non esse secundum divinum beneplacitum, sed esse secundum permissionem. Ergo sentit ipse non omnia esse absolute et efficaciter praevolita. Praeterea idem auctor contra Manichaeos p. 562. clarissime docet Deum non absolute praedefinivisse omnes etiam actiones bonas in particulari. „Praevideos,“ inquit, „Deus ea, quae nos sponte facturi sumus, ea scilicet quae in nostra sunt potestate, etiam ea quae non sunt in nostra potestate praedefinit. Neque tamen ipsa eius facultas, qua futura praescit, ex nobis causam habet, sed quod ipse praesciat ea, quae nos facturi sumus, a nobis dependet.“ Haec ille. Ex his verbis clarissime patet, Deum non praecordinasse hominibus supplicia vel gloriam, quae non sunt in nostra potestate, nisi praevisis bonis vel malis operibus, quae sunt in nostra potestate. Deinde patet, Deum non praedefinivisse in particulari omnes nostras actiones, quia relinquit eas adeo in nostra potestate, ut possimus efficere, ut Deus eas cognoscat futuras vel non futuras. Quod falsissimum esset, si ipse absolute decrevisset, ut eas hic et nunc faceremus. Tunc enim a nobis nullo modo penderet, quod Deus ista futura praesciret. Nam ex solo decreto suae voluntatis id sufficientissime praesciret.

3. *Probatur* ex sententia Prosperi sumpta ex lib. 3. de Trinit. c. 4., ubi non omnia vult decerni a Summi Imperatoris Aula ante praevisionem dispositionis causarum secundarum, sed multa permitti, sicut non decernebat, ut malefici opera daemonum facerent ranas et serpentes, sed permittebat et quidem praevisis hominum demeritis, ut ibidem satis indicat.

¹ * Exemplar Iustificacionis sui Antapologiae, quo Lessius usus est, hoc loco mendosum fuit; verba enim S. Thomae a Lovaniensibus laudata non in qu. 13., sed in qu. 23. leguntur.

4. Ex D. Thom., cuius verba dicunt a me non bona fide, sed multitate producta. D. Thom. 1. par. quaest. 23. art. 7. sic ait: Numerus praedestinatorum Deo certus dicitur non solum ratione cognitionis, quia scilicet scit, quot sunt salvandi (sic enim Deo certus est numerus guttarum pluviae et arenae maris), sed ratione electionis et definitionis eiusdem; ubi habemus numerum guttarum pluviae esse tantum certum ratione cognitionis, ita ut non sit certus ratio eiusdem definitionis, id est, ex eo quod Deus praecise voluisset tot esse guttas et non plures. Nam si hoc definivisset, sine dubio certum in illa praefinitione esset.

Sed *inquit*, D. Thom. infra ait, quod iste numerus guttarum, culicum etc. non sit per se praecordinatus et principaliter. Ergo insinuat esse praecordinatum minus principaliter et propter aliud. *Resp.* Non vult D. Thom. dicere certum aliquem numerum culicum esse a Deo ante praevisionem causarum secundarum definitum, sed propter aliud, non propter se. Nam tunc ille numerus esset certus ratione huius definitionis, sicut numerus praedestinatorum. Nam ad hoc nihil interest, sive aliquid propter se definitum sit, sive propter aliud, modo aequae absolute definitum sit. Nam etiam D. Thom. dicit eandem esse rationem numeri reproborum, qui videntur, inquit, ordinati in bonum electorum, quorum tamen numerus certus non est decretus et efficaciter praevoluit ante praevisionem causae secundae, nempe demeritorum, nec propter se, nec propter electos, sed solum praescitus; vult ergo dicere numerum culicum non esse per se praecordinatum, quia nulla certa species numeri, v. g. praecise perfectionem, sintne tot praecise vel tot, cum nihil referat ad universi perfectionem, sicutne tot praecise vel tot, sed esse praecordinatum in genere, ut tot nascantur quot sufficient ad speciei conservationem. Idem patet ex quaest. 6. de verit. art. 3. de quo loco supra.

5. *Probatur* ex aliis doctoribus. Nam omnes illi, qui statuunt Deum non cognoscere futura contingentia in determinatione suae voluntatis, manifeste indicant Deum non efficaciter et in particulari omnia futura contingentia praecordinasse, ut D. Bonaventura, qui vult ea cognosci in repraesentatione idearum, dist. 39. art. 1. 2. quaest. 3., Durandus et Gregor., qui in causis liberis, dist. 38., D. Thom., qui vult ea cognosci, quia aeternitas ambit totum tempus et ita omnia sunt aeternitati obiective praesentia, 1. part. quaest. 14. art. 13., denique Guilielmus Occam et ceteri Nominales, qui aperte impugnant hanc absolutam praecordinationem, dist. 38., cum Greg. Arim. Solus Scotus, quod sciam, ponit illam praecordinationem seu determinationem futurorum contingentium, dist. 39., quia putat aliter futura non posse praenosci a Deo, nisi ab ipso sint decreta. Quod si ipse sub illa determinatione comprehendit etiam permissionem, nobis non adversatur. Nam nihil potest esse futurum, nisi Deus illud velit vel permittat fieri; sed quicquid sit, Scotus nihil iuvat sententiam MM. NN., quia ipse ponit